

MARKO JESENŠEK: PREKMURIANA. FEJEZETEK A SZLOVÉN NYELV TÖRTÉNETÉBŐL.

Budapest: Balassi Kiadó, 2010. Opera Slavica Budapestinensia. Linguae Slavicae. 230. p.

Bár Pável Ágostonnak a 20. század első felében tett jelentős szakmai erőfeszítései a magyarországi szlovenisztika megteremtése érdekében fontos lépésnek számítottak a magyarországi szlavisztikán belül, mégsem sikerült igazi áttörést hozniuk. A bolognai képzési rendszerre történő átmenet során a szlovén szak megjelenésével az ELTE BTK-án elindult egy olyan folyamat, amely kapcsolódva a páveli hagyományhoz felívelő pályára állíthatja a hazai szlovenisztikai diszciplínát. A budapesti szlavisztika több éve elindított saját könyvsorozata meglepő bőséggel gazdagította és gazdagítja a hazai szlavisztikai termést. Ennek szerzői eddig kivétel nélkül az ehhez a felsőoktatási és szakmai műhelyhez kötődő irodalomtörténészek és nyelvészek voltak. Marko Jesenšek neves maribori szlovenista nyelvésznek az ebben a sorozatban megjelent műve több szempontból is rendhagyónak számít: ő az első „külsős” szerző, akinek monográfiája a sorozatba megjelent, ez a sorozat eddig egyetlen, kifejezetten szlovén nyelvészeti tárgyú monográfiája, s végezetül Marko Jesenšek az első szlovén nyelvész, akinek munkája Magyarországon napvilágot látott. Magyar szempontból Jesenšek monográfiájának külön érdeme, hogy elsősorban annak a kelet-szlovén nyelvi régióknak a nyelvfejlődését kívánja sokoldalúan dokumentált módon bemutatni, amely hosszú évszázadok során részben magyar nyelvi területtel is érintkezett.

Jesenšek abból az elméleti alapvetésből indul ki, hogy a szlovén nyelvi

fejlődés sajátossága a kétpólusosság, vagyis két irodalmi nyelvi norma létezését konstatálja: a tágabb értelemben vett központi szlovént és a kelet-szlovént. A szerző arra vállalkozik, hogy elméleti alapvetésének megfelelően sokoldalúan dokumentálva, elsősorban a kelet-szlovén régióra koncentrálna mutassa be a szlovén irodalmi nyelv fejlődését.

A szlovén nyelv tudományra egyébként is nagyon jellemző világos és aprólékosan tagolt monográfia hat nagy fejezetből áll. Az *Irodalmi nyelvi viszonyok a szlovén nyelvterületen* című terjedelmes fejezetben átfogó és pontos képet kapunk a központi szlovén irodalmi nyelv fejlődéséről a 19. század közepéig. A szerző ebben készíti elő, helyezi pontos nyelvtörténeti kontextusba monográfiájának egész problémáját. Jesenšek részletesen is ismerteti a szlovén nyelv tudomány meghatározó személyiségének, Jože Toporišičnek a szlovén nyelv fejlődésére vonatkozó nézeteit. Módszertani szempontból erre azért volt szükség, hogy a továbbiak során kifejtendő saját álláspontja még inkább világossá váljék. A fejezet legaprólékosabban kidolgozott része éppen a kelet-szlovén irodalmi nyelv fejlődéstörténetének és legfontosabb korszakainak (a Cirill-Metód-féle missziós tevékenységtől egészen napjainkig) felvázolása. Szakmai szempontból külön is figyelemre méltó egyfelől a kaj-horvát és a muravidéki nyelvi kontaktusok, összefonódások és elkülönülések felvázolása, másfelől pedig a szlovák-szlovén kapcsolatok és kölcsönhatások áttekintése. A szerző a gazdagon adatolt 19. századi nyelvfejlődés alapján arra a következtetésre jut (s ez fontos, újszerű megállapítás), hogy a század végére a muravidéki irodalmi nyelv az összes funkcionális

szinten érvényre jutott. Tekintettel arra, hogy a muravidéki nyelvi fejlődésben szerepe volt a szomszédos régióknak is, a szerző részletes képet nyújt a kelet-stájer nyelv fejlődéséről is. E fejezet utolsó nagy áttekintése a közös szlovén irodalmi nyelv 20. századi alakulásáról szól, s olyan fontos és aktuális kérdéseket is boncolgat, mint a szlovén nyelv jövője és helye az Európai Unión belül. Jesenšek annak a nézetnek egyik harcos szószólója, mely szerint az angol nyelv általánossá válása és dominanciája ellenére ki kell állni a kis nyelvek védelmében, s minden szinten meg kell jeleníteni őket. *A muravidéki irodalmi nyelv különféle értelmezései* című, soron következő fejezetben képet kapunk Küzmics, Borovnják, Škrabec és Pável Ágoston nyelvi elgondolásairól. Magyar szempontból kétségkívül Küzmics és Pável munkássága érdemel nagyobb figyelmet, hiszen nyelvi nézeteik alakulására, a történelmi kapcsolatok miatt, a magyar nyelvtudomány is hatással volt. Különösen is érdekes Pável tevékenységének a megítélése, hiszen az a Trianon utáni ellentmondásos korszakban bontakozott ki. Jesenšek értelmezése szerint a máig kéziratban maradt *Vend nyelvtan* jól beleilleszthető a kelet-szlovén irodalmi nyelvi koncepcióba. A szerző a *Muravidéki publicisztika* című önálló fejezetében bővebben is foglalkozik Agustich Imre Budapesten megjelent *Prijatel* című lapjával, mintegy megerősítve azt a nézetét, hogy a muravidéki irodalmi nyelv a 19. század végére ebben a fontos szegmensben is érvényre jutott, ami vitalitásáról és általánossá válásáról tanúskodik. Ezt a meggyőződését *A 19. századi muravidéki ábécéskönyvek és tankönyvek nyelvi jellemzői* című fejezetben mintegy „továbbgondolja”. A tankönyvek valójában önmagukban

mintegy napi szinten is megjelenítik ezt a regionális irodalmi nyelvet. Az utolsó előtti rövid fejezetben (*A muravidéki nyelv szókinése*) a muravidéki irodalmi norma megeremtőjének, Küzmics Istvánnak a szókészletét mutatja be. *A -č-re és -š-re végződő melléknévi és határozói igenévi szerkezetek mint a muravidéki szlovén irodalmi nyelv jellemzői alakitani és mondattani szempontból* című fejezet a monográfia nyelvtudományi szempontból legaprólékosabb és legkidolgozottabb fejezete. A szerző gazdag szövegállomány vizsgálatára alapján mondja ki, hogy az ószláv eredetű melléknévi és határozói igeneveket a muravidéki irodalmi nyelv, szemben az „újszlovén” nyelvvel, sohasem hagyta el, azok mindvégig megőrződtek nyelvi rendszerében.

Marko Jesenšek *Prekmuriana* című monográfiája kétségkívül jelentősen gazdagítja a magyarországi szlavisztika, ezen belül is a szlovenisztika eredményeit. Különösen is értékes a magyar vonatkozások és kitekintések teszik. A szerző filológiai szempontból hallatlanul gazdag anyag vizsgálata alapján jut arra a következtetésre, hogy a szlovén irodalmi nyelv fejlődésére mindvégig a kétpólusosság volt a jellemző, s az eddig elhanyagolt kelet-szlovén térség önálló nyelvi fejlődésének megértése és elfogadása nélkül nem érthető meg a szlovén nyelvterület egészének nyelvi fejlődése. A szépen szerkesztett igényes monográfia fordítói Bajzek Mária és Lukács B. György voltak, akik igyekeztek egységes magyar terminológiájú nyelvtudományi munkát létrehozni.

Lukácsné Bajzek Mária

Univerza Loránda Eötvösa, Filozofska fakulteta, slovenika@digikabel.hu